

וועד העולמי לתיקון חטא המרגלים גליון # 15

ארגון מוקדש לתיקון חטא המרגלים ולעורר על קדושת ומצות ישוב ארץ ישראל כמו שאמרו חז"ל מצות ישוב ארץ ישראל שקולה כנגד כל מצות שבתורה וכמבואר במדרש תלפיות (ענף ארץ ישראל), יחד הקדוש ברוך הוא את ארץ ישראל כמו בעל המיחד קרקע לאשתו למזונותיה, והשכינה אין שורה בחוץ לארץ. ובספר חרדים (דף נ"ז), מצות עשה מן התורה לדור בארץ ישראל, שנאמר וירשתה וישבת בה.

חודש כסלו תשס"א לפ"ק

חטא המרגלים שהוציאו דבת הארץ (במדבר יג, לב), ועתה על ידי לשון הרע נפרע מהם

ספר נצח ישראל - פרק ז

בו יבואר העונשים הגדולים שבאו על ידי חטא המרגלים

אשקא דריספק חרב ביתר (גיטין נז.). כי הוה נהיגי כי הוה מתילד ינוקא - שתלא ארזא, ינוקתא - שתלא תורניתא. וכי הוה מינסבי, קייצו להו ועבדו להו גננא. יומא חד הוה קא חלפא בריתה דקיסר, איתבר שקא דריספק, קיצו ארזא ועיילו לה. אתו נפיל עליהו מחונהו. אתו אמרי ליה לקיסר, מרדו בך יהודאי. אתא עליהו. "גדע בחרי אף כל קרן ישראל" (איכה ב, ג). אמר רבי זירא אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן, אלו שמונים [אלף] קרני מלחמה שנכנסו לכרך ביתר בשעה שלכדו, והכו בה אנשים ונשים וטף, עד שהלך דמן ונפל לים הגדול. שמא תאמר קרובה היתה, רחוקה היתה מיל. תניא רבי אליעזר הגדול אומר, שני נחלים יש בבקעת ידים, אחד מושך אילך, ואחד מושך אילך, ושיערו חכמים שני חלקי מים, ואחד דם. במתניתא תנא, ז' שנים בצרו אומות העולם את כרמיהן מדמן של ישראל בלא זבל:

הוה קא חלפא בריתה דקיסר וכו'. מאוד יש לך לעיין, כי כל הדברים שהיו באים מאת השם יתברך בחורבן ירושלים היו באים כאשר ראוי לזה. כי גונדא דרומא, שהוא חיל רומי, בא לקחת תרנגולתא שלהם (גיטין נז.), כמו שהתבאר. והנה חיל רומי לקח הרבוי. וכך בת קיסר לקחה הנטיעה החזקה. כי כל לשון 'בן' ו'בת' הוא מלשון בנין. כי 'בן' מלשון בנה, ו'בת' גם כן מלשון 'בנת', שכן בתרגום יאמר 'בנתא'. ולכך "בתו" (שמות כא, ז) התי"ו דגושה, להורות על הנו"ן החסירה, כי הבן והבת הם בנין אב. ומפני שאנשי ביתר היתה כוונתם שיהיו בנין חזק, ולכך היו נוטעין ארז וארזא כאשר ילדו להם בנים, כדי שיהיו הבנים נטיעה חזקה בארץ כמו הארז. וכאשר

נשאו ביחד, עשו חופה ממנו, שיהיה להם בית יתד נאמן אוהל בל יצען. וכן בכלל שלהם זכו אל בנין תקיף וחזק:

ולפיכך זכו לכרך תקיף וגדול, שהוא כרך ביתר. שכמו שהבן והבת הוא בנין פרטי, כך המקום והעיר הוא בנין ונטיעת הכלל, והוא חזקם ותקפם שיתישבו בארץ. ושוה בנין הכלל והפרט. וכמו שנקרא בתו של אדם 'בת', כך יקרא המקום "בת ציון" (ישעיה א, ח), וכן הרבה, מפני שכבר אמרנו כי 'בת' היא מלשון בנין. כלל הדבר, שהיה ברכתם של טור מלכא, שהיה בה הרבוי, כמו שהתבאר למעלה (ריש פ"ו), והיה ברכת ביתר החוזק והתוקף בין בכלל בין בפרט. וכאשר הגיע זמן להיות חרב, באה הסבה על ידי בת קיסר. כי הקיסר לקח ברכתם על ידי בתו, שהיא בנינו של קיסר, שהוא החוזק והתוקף שלהם, לקח מאתם. והיה זה דוקא על ידי בת קיסר, אבל לא על ידי בן קיסר, כי יותר נקראת הבת בנין האב, והוא דבר נפלא ואין כאן מקומו. וראיה לזה, כי הבת היא ברשות אביה, ואין הבן ברשות אביו, שנאמר (במדבר ל"ז) "בנעוריה בית אביה". ולפיכך אמר חלפא ברתה דקיסר. והוא מובן ממה שאמרו חז"ל (נדה לא). האיש מזריע תחלה יולדת נקבה, שנאמר (בראשית מו, טו) "ואת דינה בתו", ואין להארץ. והבן זה, כי אלו ב' ברכות, דהיינו הרבוי והחוזק, שאלו ב' דברים אין עוד אחריהם, לקחו גונדא דרומי ובת הקיסר, ושניהם לקחו רומי. ואילו קדושת ירושלים לא לקחו רומי, כי קדושתה לא לקחו, רק שנאבד ונחרב, אבל אין לקיחה בזה אל אדום, כי אין ראויים לקדושתה שיקחו מהם. ואף כי משלו בו זרים, לא לקחו ולא ירשו קדושתה, אשר הוא שייך לישראל, והבן זה היטב:

אלו שמונים [אלף] קרני מלחמה. והבן הדברים אלו מאוד, כי כאשר היה ברכת ביתר בחוזק ובתוקף, ולפיכך דרשו חז"ל עליהם (איכה ב, ג) "גדע בחרי אף כל קרן ישראל", שהקן הוא לשון חוזק, שנאמר (דברים לג, יז) "וקרני ראם קרניו". לכך אמר גם כן אלו שמונים [אלף] קרני מלחמה שנכנסו, שהם חזקים ותקיפים, באו לקחת חזקם של כרך ביתר, כמו שאמרנו למעלה. והקן הוא על הראש, וזה מורה על הנצוח שהיו גוברים. ולכך כאשר בא לומר שהיו נכנסים לכרך ביתר להתגבר עליהם וליקח חזקם, קראם 'קרני מלחמה':

ותדקדק על מספר 'שמונים [אלף] קרני מלחמה', כי מספר שמונה הוא מסוגל לקרן דוקא, לכך אמר 'שמונים [אלף] קרני מלחמה', כי אין חלוק בין שמונה ושמונים, רק שזה מספר כללי, וזה פרטי. שהקן מסוגל לשמונה, כי מספר שבעה הוא המספר שהוא שלם, שהרי מספר שבעה חוזר חלילה בימים ובשנים, ומזה נראה שהוא מספר שלם. והשמיני, שהוא על המספר השלם, הוא כמו הקרן שהוא על בעל החי, שהוא שלם, והקרן עליו. לכך אמר 'שמונים [אלף] קרני מלחמה'. ועוד יש במספר הזה שאמר 'שמונים [אלף] קרני מלחמה' דבר יותר עמוק, כי הקרנות מכל דבר הם ח', כאשר ידוע לחכמי מדע, ואין להארץ במקום הזה. ומפני שבאו כאן להתגבר בקרנם ותוקפם העליון, ולקחת תוקף וחוזק ישראל, ולכך נכנסו שמונים קרני מלחמה. ודבר זה ברור למי שידע להבין:

ואמר ונפל דמם לים הגדול, ונתערב במים, עד שלא נשאר דבר מהם. וכל זה שנעקרו לגמרי, הפך כוונתם. שזהו שייך לכל דבר שהוא משורש ונטוע בחוזק, כאשר הוא עומד - הוא מקוים מאוד, ואם הוא נעקר - אז הוא נעקר משורשו לגמרי, שלא נשאר עוד דבר, לא שרש ולא ענף. ואנשי ביתר היו רוצים להיות משורשים כמו שאמרנו למעלה, ולכך כאשר נעקרו - נעקרו לגמרי משרשם, והבן זה היטב:

ושערו שני חלקים מים וכו'. כלומר כי כל כך נשפך דמן, שאין למים תוספות על הדם רק שלישי, ולא נשאר למים רק הרוב, ולא יותר. ויש לדעת, כי מה שאומר שהם שני חלקים מים ואחד דם, וכן מה שאמר בסמוך שבצרו את כרמיהם מדם ישראל בלא זבל, הכל הוא ענין זה. כי כאשר נגזר שיהיה נשפך דם שלהם כמים, נהפך הדם למים, ונתגבר כח המים. כי כל שני דברים שהם הפכים, בביטול אחד גובר השני. כי הדם הוא הפך המים, כי המים הם חמריים, ואילו "הדם הוא הנפש" (דברים יב, כג). ולכך הדם, שהוא הנפש, נחשב צורה. וכאשר בטל הצורה, אז היה גובר החמרי, הוא המים:

אבל בברייתא אמר שהיו בוצרים כרמיהם מדם, וזהו ענין אחר. כי מה שנגזר על הדם להיות נשפך ונפסד, אז נתהוו ממנו בשביל זה דבר הדומה לו, דהיינו היין. שהרי הדם דומה ליין, שנאמר (דברים

לב, יד) "ודם ענב תשתה חמר", ובכמה מקומות. והאומות ששפכו דם ישראל, בצרו כרמיהן מדם ישראל בלא זבל, כי בשפיכת הדם על האדמה בזה נתנו כח אל האדמה להצמיח היין: ואמר ששערו הנחלים שיש בבקעת ידים, שהיו שני חלקים מים ואחד דם. הוא מה שאמרנו, כי כאשר נהפך ונשפך הדם, "כי הדם הוא הנפש", שהוא נחשב צורת האדם, בזה היה מתגבר ההפך, הם המים, שהם מתיחסים אל החמרי. ודבר זה ענין עמוק, בארנו אותו בחבור גבורות ה' (פי"ח) אצל "כי מן המים משיתיהו" (שמות ב, י), וגם בשאר מקומות הרבה, כי המים הם הפך הצורה, כמו שהתבאר שם. לכך הכתוב אומר (דברים יב, כד) "על הארץ תשפכנו כמים". ורוצה לומר, כי הדם אשר הוא הנפש, ואין ראוי שפיכה כלל לנפש. אבל דם של בהמה, אמר עליו תשפוך אותו כמים, שהוא הפך הנפש, לפי שאין לדם בהמה משפט הנפש. ולפיכך כאשר נגזר בחורבן הזה שיהיה הדם - שהוא הנפש - נשפך, בזה התגבר כח המים, שהוא הפכו. ולברייתא שאמרו כי בצרו אומות העולם כרמיהן מדם ישראל, אמרו כי מצד שפיכות דמים בצרו אומות העולם כרמיהן, כי כאשר שפכו הדם בצרו כרמיהן, כי יש בדם כח יין, והבן הדברים האלו:

וכן מה שאמר על הנחלים שהם בבקעת ידים, אחד מושך אילך, ואחד מושך אילך, ושערו ב' חלקים מים ואחד דם. כי בארץ יש מקומות מיוחדים ומסוגלים לדבר מה יותר ממקום אחר. ובבקעת ידים מקום מיוחד למדת הדין להתגבר, ולכך נקרא 'בקעת ידים', וכמו (שמות ט, ג) "הנה יד ה' הויה במקנך". ובכל מקום שנאמר "יד ה'" אינו אלא רמז למדת הדין. ולפיכך אמר שהיה שם ב' נחלים, א' מושך אילך, ואחד מושך אילך. כמו שני ידים, האחד מתפשט אילך, ויד השניה מתפשט אילך. ואלו שני הנחלים מה שהם מתיחסים ליד, שהרי האחד מושך אילך, והאחד מושך אילך, לכך התגבר לשם מדת הדין, שהם הידים, אשר אחד מושך אילך ואחד מושך אילך. ושם היה מתגבר כח אדום, שנאמר עליו (בראשית כז, כב) "והידיים ידי עשו". ושפכו דמן שם, עד ששערו חכמים שני חלקים מים ואחד דם. נמצא כי נתוסף שלישי באלו שני הנחלים אשר היו בבקעת ידים. כי שפיכות דמים הוא שייך לגוף בעצמו, והוא שלישי, כאשר תדע להבין. כי אלו שני ידים הם ימין ושמאל, והגוף באמצע. ולכך, כאשר נשפך דם ישראל, שערו הנחלים אשר בבקעת ידים שהיו שני שלישי מים, ונוסף עליהם שלישי דם שנהפך למים. ורוצה לומר, שהיה מוסיף כח המים מן שפיכות דמים הגוף עד שלישי יותר, כמו שהתבאר. וגם יש לפרש, אם היה יותר משלישי, היה שנוי הטבע לגמרי, והיה גובר יותר מן הראוי. לכך היה גובר עד שלישי, והיה נשאר הרוב מים כמו שהיה, והמעוט היה דם:

אמר רבי חייא בר אבין אמר רבי יהושע בן קרחה, סח לי זקן אחד מאנשי ירושלים, בבקעה זו הרג נבוזראדן רב טבחים מאתים ואחד עשרה רבוא, ובירושלים הרג תשעים וארבעה רבוא על אבן אחת, עד שהלך דמן ונגע בדמיו של זכריהו, לקיים מה שנאמר (הושע ד, ב) "דמים בדמים נגעו". אשכחיה לדמיה של זכריה דהוה קא מרתח וסליק. אמר להו, מאי האי, אמרו ליה דם זבחים דאישתפך. אייתי דם זבחים ולא אדמי. אמר להו אי אמריתו לי - מוטב, ואם לאו - מסרקינהו לבשרייכו במסרקי דפרזלא. אמרי ליה, מאי נימא לך, נביאה הוה לן דהוה קא מוכח לן במילי דשמיא, קמינן עלויה וקטלינן ליה, והא כמה שנין דלא קא ניח דמיה. אמר להו, אנא מפייסנא ליה. אייתי סנהדרי גדולה וסנהדרי קטנה קטלוה עלויה, ולא נח. בחורים ובתולות קטל עלויה, ולא נח. אייתי תינוקות של בית רבן קטל עלויה, ולא נח. אמר להו, זכריה טובים שבהם אבדתי, ניחא לך לאבדינהו לכולהו. כדאמר ליה הכי, נח. בההיא שעתא הרהר תשובה בדעתיה, אמר, ומה אם על נפש אחת כך, ההוא גברא דקטיל כל הני נשמתא על אחת כמה וכמה. ערק אזל שדר [שטר] פרטתיה בביתיה, ואגיר. תנא, נעמן - גר תושב היה, נבוזראדן - גר צדק היה. מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק. מבני בניו של סיסרא לימדו תינוקות בירושלים. מבני בניו של סנחריב לימדו תורה ברבים. מאן אינון, שמעיה ואבטליון. היינו דכתיב (יחזקאל כד, ח) "ונתתי דמה על צחיח סלע לבלתי הכסות". "הקול קול יעקב והידיים ידי עשו" (בראשית כז, כב), "הקול" זה אנדריינוס קיסר, שהרג באלכסנדריא של מצרים ס' רבוא [על ס' רבוא], כפלים כיוצא מצרים. "קול יעקב" זה אספסיינוס קיסר, שהרג בכרך ביתר ארבעה מאות רבוא, ואמרי לה ארבעת אלפים רבוא. "והידיים ידי עשו" זו מלכות הרשעה שהחריבה את בתינו, ושרפה את היכלנו, והגלתנו מארצנו. דבר אחר, "הקול

קול יעקב", אין לך תפלה נשמעת שאין בה מזרעו של יעקב. "והידיים ידי עשו", אין לך מלחמה שנוצחת שאין בה מזרעו של עשו. והיינו דאמר רבי אליעזר "בשוט לשון תחבא" (איוב ה, כא), בחירחור לשון [תחבא]:

אשכחיה לדמי וכו'. פירוש, שהיה הדם מבקש נקמה, כמו כל דם שנשפך מעלה הדם רותח של נקמה, שאינו שקוט מן הנקמה. והיינו שאמר שהיה מרתיח. ו'אשכחיה' דקאמר, רוצה לומר כי כאשר ראה נבוזראדן שהשם יתברך גזר עליהם שפיות דם ביותר. ודבר זה היה יודע ומשיג שהוא נקמה מאת השם יתברך, שהרי חשב שלא לבוא עליהם, ולהניח אותם, ולא מצא מנוח בלב, ומזה ידע כי השם יתברך רוצה לשפוך דמם, ומזה ידע כי אין זה רק בשביל נקמה. ושאל אותם מה הוא ענין הדם, והשיבו דם קדשים דאישתפך. כלומר שלא עבדו השם יתברך, ובטלו עבודת הדם. או שטמאו אותו, או נעשה נותר, ולא נזהרו בעבודת השם יתברך, עד שנשפך. ודם זה מבקש נקמה, שכל דם מבקש נקמה. ומה שאמר 'אייתי דם זבחים וכו'', כלומר שנתן לב להתבונן בו אם היה חטא הזה דם קדשים אם היה מבקש נקמה. ולא היה דומה לזה. כלומר שאין ענין דם קדשים דאישתפוך מעלה רותח כל כך. עד שהיו צריכין לומר האמת, כי דבר זה הוא מפני דם הנביא, שהוא מבקש נקמה. ומה שאמר כי אז נח הדם, פירוש, כן היה משער שכבר נח, שכבר עשה נקמה כאשר ראוי, ואינו מבקש עוד נקמה, שאינו מבקש שיאבד העולם כולו:

נבוזראדן גר צדק היה וכו'. דע, כי מה שספרו כאן מן הרשעים שזרעם נתגייר בישראל ולימדו תורה ברבים, הוא ענין נפלא. כי יש לך לדעת, שהרשעים כאשר הם מופלגים ברשעות, ויש להם כח גדול מאוד כמו שהיה לאלו שזכר, אי אפשר שלא יהיה מצורף כח שלהם אל כח עליון, כח השם יתברך, רק שהיה זה אצלם בטומאה. אבל אצל הבנים, כאשר נתגיירו, נצרף ונזדכך ונתלבן, ולפיכך היו בניהם גדולים מלמדים תורה ברבים. ואי אפשר שלא יהיה כך. שכל כח כמו אלו, שהיה להם כח גדול, הוא מאת השם יתברך, וכיון שהוא מאת השם יתברך יש בזה צד בחינה מה של קדושה, שהרי הוא מן השם יתברך. ואם אצל האב היה בטל כח הקדושה אצל הטומאה, אבל בבנים נתלבן כח זה, ולכך לימדו תורה ברבים:

רק מזרע טיטוס לא היה השם יתברך מכניס תחת כנפי השכינה, שאין לו חלק בו יתברך, והוא נבדל מן הקדושה לגמרי, ואינו מצטרף אל הקדושה. לא כמו כל הכחות האחרים שיש להם חבור ודבוק אל הקדושה, ומצד אותו הדבוק נתגיירו זרעם. ולא כן טיטוס, שהיה כח שלו כח משחית ומקלקל, כמו שהתבאר. ולכך נקצץ ונפרד מן השם יתברך, ואין מכניס מבניו תחת כנפי השכינה. והדבר הזה הוא דבר עמוק, ואין כאן מקום זה:

שהרג בכרך ביתר וכו'. כבר אמרנו לך כי תמיד מזכיר אותו בלשון 'כרך ביתר', שהיתה עיר תקיפה מאוד, והוא היה חוזקן ותוקפן של ישראל. לכך דרש למעלה (גיטין נז). "גדע בחרי אף כל קרן ישראל" (איכה ב, ג) על ביתר, כי הקרן הוא חוזק ותוקף, כמו שנקרא "עשתרות קרנים" (בראשית יד, ה) על שם החוזק והתוקף. ולכך היו נוטעים שם ארז ותורניתא (גיטין נז), שזה מורה על נטיעה חזקה. ולכך אמר כי בכרך ביתר הרג ד' מאות רבוא וכו', שכמו שמנין ס' רבוא מורה על רבוי, כמו שהתבאר לעיל, כך מנין ארבע מאה רבוא מורה על מקום המיושב, לפי שמנין ארבע הוא שטח המתפשט לד' צדדין, וכל מקום משוער בד', שכן נתנו לאדם מקום ד' אמות (גיטין עז ע"ב), כי המקום הוא מרובע, שכן מצינו ארץ ישראל ד' מאה פרסה על ד' מאה פרסה. ולפיכך אמר שנהרגו ד' מאות [רבוא], כי הכרך הזה מקום חשוב היה, ולפי חשיבתו ראוי לו מספר ארבע על פי היותר גדול, כי המקום משוער במספר ד', והאנשים היושבים בה משוערים גם כן במספר ד', ולכך אמר כאשר נחרב כרך ביתר שנהרגו בו ד' מאה רבוא. ולאמרי לה, ארבעת אלפים רבוא:

אין תפלה נשמעת אלא אם כן יש בה מזרעו של יעקב. זה סוד נפלא, כי התפלה היא רחמים, וזהו מדת יעקב שמדתו הרחמים:

אין לך מלחמה שנוצחת וכו'. לפי שכחם כח החרב, לפי שברכה שנתן לו השם יתברך היא "על חרבך תחיה" (בראשית כז, מ), וזהו כח עשו. לפיכך כל מלחמה אינה נוצחת אלא אם יש בה מזרעו של עשו, ובזה אין להאריך:

והיינו דאמר וכו'. קבע זה כאן, כלומר שעל ידי לשון הרע נחרבו כל שלשתן, כי ירושלים היה חרב מתחלה על ידי לשון הרע, כי כל זמן שבית המקדש קיים היה בית המקדש מגין על כל ארץ ישראל, וכאשר חרב בית המקדש לא היה להם מה שמגין עליהם, וחרב טור מלכא, וחרב ביתר. והנה תראה כי תחלת הגזירה שנגזר חורבן בית אלקינו היה על ידי חטא לשון הרע, הוא *חטא* *המרגלים* *שהוציאו* דבת הארץ (במדבר יג, לב), ועתה על ידי לשון הרע נפרע מהם. ויש לך לדעת כי בדבר זה שאמר "בשוט לשון תחבא" (איוב ה, כא) גלה לך דבר נפלא מאוד, שלא היה ראוי לצאת לפעל חורבן בית אלקינו כי אם על ידי הלשון, כי אין מחריב ומשחית הכל רק הלשון. והנה אנחנו עתידים לבאר זה ולהאריך בזה בעזרת השם:

חטא המרגלים שהוציאו דבת הארץ (במדבר יג, לב), ועתה על ידי לשון הרע נפרע מהם. ויש לך לדעת כי בדבר זה שאמר אמר רבי יהודה אמר רב, מאי דכתיב (תהלים מד, כג) "כי עליך הורגנו כל היום", זו אשה ושבעה בניה. ולא אלו שהפילו עצמם לים, כי "הורגנו" מלשון הופעל, שמקבל הפעולה, ואילו מה שטבעו בים, הם טבעו עצמם, ואין זה בלשון המקרא:

כתוב בתורה. כל אלו פסוקים הם לפי סדר שהם כתובים בתורה. וגירסת התוספות (גיטין סוף נז ע"ב) דקמא אמר "לא יהיה לך" (שמות כ, ג), ולא מייתי תלמוד רק ששה קראי, ומשביעי לא מייתי, כיון דלא הביא מקרא חדש, רק חד מהני קראי דלעיל. וגרסא נכונה היא, דקרא ד"אנכי ה' אלקיך" (שמות כ, ב) לא משתמע מיניה עבודה זרה, רק שלא יכפור בעיקר. אבל לפי גרסא שלנו, והוא המדרש שהביאו בתוספות, דקמא אמר "אנכי", אף על גב דלא משתמע מיניה איסור עבודה זרה, סבירא ליה שהעובד עבודה זרה כאילו כופר בעיקר:

אף היא עלתה לגג. ותימא, למה המיתה עצמה בחנם. ויש לומר, שרצו גם כן לכופה לעבודה זרה. אמנם נראה דמה שאמר 'אף היא עלתה על הגג', רמז על שהפילה עצמה מן הגובה, שהוא החיים, שנבחר לה מות מחיים (עפ"י ירמיה ח, ג), ומסרה עצמה למות, והשם יתברך עשה רצונה ומתה. והחיים הוא מעלה בבני אדם, והמתים ירדו שאול, והיא הפילה עצמה ממעלה זאת אל השאול, ומסרה עצמה למות, וזהו הנפילה:

שמראין הלכות שחיטה. דע כי דוקא שחיטה, מפני שהשחיטה היא בכח, והיא מדת הדין, ואין דבר שהוא במדת הדין כמו השחיטה, כאשר ידוע. ולפיכך, כאשר הוא מראה בעצמו השחיטה, לפי גודל כח הפעולה וחוזק שלה במדת הדין, היא בא על האדם. והצרעת הוא ממהר לבא, לפי שהצרעת דבר קל הוא, וממהר להדבק באדם. ועוד ידוע דבר זה בענין עמוק מאוד איך הצרעת ממהר לבא, לפי שכוחות הטומאה רודפים להדבק באדם, וזה ידוע. ואין כח טומאה יותר מן הצרעת, לפי שהתורה אמרה בטומאה זאת (ויקרא יג, מו) "בדד ישב מחוץ למחנה", וזה לא תמצא בכל הטמאים. ולפיכך רודפים לבוא להתדבק חטא המרגלים שהוציאו דבת הארץ (במדבר יג, לב), ועתה על ידי לשון הרע נפרע מהם. ויש לך לדעת כי בדבר זה שאמר באדם, לפי גודל הרחוק שהם מרוחקים מן האדם, וענין זה נכון מאוד. כי אלו שני דברים, השחיטה והצרעת; השחיטה הוא בכח, ולפי גודל כח הפעולה, שזה פועל בחוזק במה שהוא שוחט, ולכך סכנה להראות השחיטה בעצמו, שחוזק הפעולה מביא רושם בו. והצרעת הוא קל לבא, ואין צריך פועל חזק. ודבר זה נרמז, שהצרעת נקראת פריחה, "ואם פרח תפרח" (ויקרא יג, יב), ולשון זה משמע מהירות וקלות, כעוף הפורח. והוא ענין נפלא למבין. ולכך בקלות הצרעת בא. ועוד רמזה התורה בענין הצרעת, שאמרה תורה (ויקרא יד, ז) "ושלח הצפור על פני השדה". כמו שהצפור נשלח על פני השדה בקלות [ובמהירות], כך יפרח הצרעת מן האדם, כמו שבא בפריחה. ואין להקשות אם כן למה אין הצרעת רגיל לבא, כיון שהוא בקלות. אין זה קשיא, כי הצרעת הוא בעצמו מסולק מן העולם, ולכך אין לו שייכות אל האדם, והוא נבדל מן האדם, ולכך אינו רגיל לבא. רק אם מראה הצרעת בעצמו, אז הוא קל לבא כאשר מראה בעצמו, והבן זה מאד:

אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליהם. דבר זה ענין מופלא, כי התורה והגוף שהם שני הפכים, ואם כן איך תתקיים התורה, שהיא שכלית, בגוף הגשמי, שהגשמי הפך הנבדל. ולפיכך אין קיום התורה באדם הגשמי, שהם כמו שני דברים שאינם מתדמים ומתיחסים ביחד, שאין להם עמידה ביחד. ולפיכך אין התורה מתקיימת רק במי שממית עצמו על התורה. ואדם כמו זה גופו אינו נחשב כלל, וכאילו אינו גופני כלל, שהרי הוא ממית עצמו על התורה, ובזה התורה מתקיים, שהרי אינו בעל גוף. אבל מי שאינו ממית עצמו על התורה, והוא גופני גשמי, אי אפשר שתהיה מקוים בו התורה השכלית, שהיא אינה גשמית:

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, ארבעים סאה קצוצי תפילין נמצאו בראש הרוגי ביתר. רבי ינאי בר רבי ישמעאל אומר, ג' קופות של ארבעים ארבעים סאה. במתניתא תנא, מ' קופות של ג' ג' סאין. ולא פליגא, הא דרישא הא דדרעא. אמר רבי אסי, ד' חטא המרגלים שהוציאו דבת הארץ (במדבר יג, לב), ועתה על ידי לשון הרע נפרע מהם. ויש לך לדעת כי בדבר זה שאמר קבין מוח מצאו על אבן אחת. עולא אמר ט' קבין. אמר רב כהנא, ואיתימא רב שילא בר מרי, מאי קרא, "בת בבל השדודה אשרי שישלם לך וגו' אשרי שיאחז ונפץ את עולליך אל הסלע" (תהלים קלז, ח-ט). "בני ציון היקרים המסולאים בפז" (איכה ד, ב), מאי "מסולאים בפז", אילימא דהוי מחפי בפיזא, והאמר דבי רבי שילא, תרתי מתקלי אסתרי פיזא נחות בעלמא, חדא ברומי, וחדא בכלי עלמא. אלא שהיו מגנין את הפז ביופיין. מעיקרא הוי חשיבי דרומאי נקטיה בליוני דגושפנקא ומשמשי ערסייהו, מכאן ואילך מייתו בני ישראל, ואסרו בכרעיה דפורייהו ומשמשי. אמר ליה חד לחבריה, הא היכא כתיבא, אמר ליה "גם כל חלי וכל מכה אשר לא כתובה בספר התורה הזאת יעלם עליך" (ר' דברים כח, סא). אמר, כמה מרחיקנא מדוכתא פלן. אמר ליה [אינגיד] פותיא ופלגא. אמר ליה, אימטא לגביה לא איצטריכנא לך. אמר רבי יהודה אמר רבי שמואל משום רבי שמעון בן גמליאל, מאי דכתיב (איכה ג, נא) "עיני עוללה לנפשי מכל בנות עירי", ארבע מאות בתי כנסיות היו בכרך ביתר, כל חד וחד היה בה ארבע מאות מלמדי תינוקות, וכל אחד ואחד היה לפניו ארבע מאות תינוקות של בית רבן, וכשהיה אויב נכנס לשם היו דוקרין אותו בחוטריהן. כשגבר האויב ולכדום, כרכום בספריהם והציתום באש. תנו רבנן, מעשה ברבי יהושע בר חנינא שהלך לכרך גדול שברומי. אמרו לו, תינוק אחד יש בבית האסורין יפה עינים וטוב רואי, קווצותיו סדורות תלתלים. הלך ועמד על פתח בית האסורים, אמר (ר' ישעיה מב, כד) "מי נתן יעקב למשיסה וישראל לבוזזים". ענה אותו תינוק ואמר, "הלא ה' זו חטאנו לו ולא אבו בדרכיו הלוך ולא שמעו בתורתו" (שם). אמר, מובטחני בו שמורה הוראה בישראל, העבודה שאיני זז מכאן עד שאפדנו בכל ממון שפוסקים עליו וכו'. אמר רב, מעשה בבנו ובתו של רבי ישמעאל בן אלישע, שנשבו לב' אדונים. לימים נזדווגו

חטא המרגלים שהוציאו דבת הארץ (במדבר יג, לב), ועתה על ידי לשון הרע נפרע מהם. ויש לך לדעת כי בדבר זה שאמר שניהם במקום אחד. זה אומר, יש לי עבד שאין כיופיו בכל העולם. וזה אומר, יש לי שפחה שאין בכל העולם כולו כיופיה. אמרו, בא ונשיאם זה לזה, ונחלק בוולדות. הכניסו אותם לחדר אחד, זה יושב בקרן זוית, וזו יושבה בקרן זוית. זה אומר, אני כהן בן כהן גדול אני, אשא שפחה. וזאת אומרת, אני כהנת בת כהנים גדולים, אנשא לעבד, ובכו כל הלילה. כיון שעלה עמוד השחר הכירו זה את זה, ונפלו זה על זה וגעו בבכיה, עד שיצאה נשמתן. ועליהם קונן ירמיהו (איכה א, טו) "על אלה אני בוכיה עיני עיני יורדה מים":

מ' סאה וכו'. תימה, דמאי רבותא לפי החשבון שהרגו בביתר שנמצאו מ' סאה של תפילין. ומכל שכן מה שאמר אחר כך שנמצאו ארבעה קבין מוחין על אבן אחת, דאין זה דבר מופלג כל כך. ועוד, למה נמצא דווקא תפילין ומוחים בכרך ביתר, ולא בטור מלכא. וכבר אמרנו שאין לומר בדברים שאמרו חכמים שהיה דרך מקרה. אמנם דע, כי אין דבר בדברי חכמים שאין בו חכמה עמוקה, ואין דבר ריק בדברי חכמים, רק הוא ריק ממנו. כבר אמרנו כי דרשו ג' פסוקים; הפסוק הראשון "איכה יעיב באפו" (איכה ב, א) על ירושלים, ולכך כתיב (שם) "איכה יעיב באפו את בת ציון השליך משמים ארץ תפארת ישראל", וזה נאמר על בית המקדש וירושלים. הפסוק השני (שם שם ב) "בלע ה' ולא חמל" על טור מלכא (גיטין נז.). ודרשו (שם) "גדע בחרי אף כל קרן ישראל" (איכה ב, ג) על ביתר. כי אלו שלשה

דברים הם מקושרים ביחד, כוללים כל מעלות ארץ ישראל. האחד, מה שהיתה ארץ מבורכת, וזה היה על ידי בית המקדש וירושלים, כי על ידם היתה הברכה בארץ. השני, מה שהיה יושבים בה בני אדם הרבה. הג', שהיו בה כרכים חזקים. ובאלו ג' הוא הכל. וכבר אמרנו כי קרא ביתר "קרן", שהיתה תוקפן של ישראל, כאשר אמרנו למעלה מענין כרך ביתר, ושהיו נוטעים ארז וארזא (גיטין נז.), כי דבר זה היה ראוי להם:

חטא המרגלים שהוציאו דבת הארץ (במדבר יג, לב), ועתה על ידי לשון הרע נפרע מהם. ויש לך לדעת כי בדבר זה שאמר כי באמת האדם נקרא "עץ השדה", דכתיב (דברים כ, יט) "כי האדם עץ השדה", רק שהוא אילן הפוך, כי העץ שורשו למטה תקוע בארץ, ואילו האדם שרשו למעלה, כי הנשמה הוא שורש שלו, והיא מן השמים. והידיים הם ענפי האילן, הרגלים הם ענפים על ענפים, גופו עיקר האילן. ולמה הוא אילן הפוך, כי העץ שורשו למטה, כי העץ חיותו מן האדמה, והאדם חיותו נשמתו מן השמים. וכל ענין של ביתר עם הנטיעה הזאת, להראות הדביקות עם השם יתברך, שזהו חוזק ותוקף האדם, כי אין העיר גורם, רק החבור והנטיעה עם השם יתברך גורם החוזק. וזהו ענין התפילין, לנטוע את האדם עם השם יתברך. ולפיכך התפילין הם על המוח, ששם שורש החיות, וכנגד הלב שגם שם שורש החיות, עד שיש להם נטיעה עליונה עם השם יתברך. וכאשר הגיע העונש - נחרבו. ולכך נמצא בראש הרוגי ביתר דוקא תפילין, כי התפילין ראוי לאנשי ביתר כפי מעלתם ומדריגתם, כי הם על המוח, ועל ידי התפילין נקרא שם ה' עליו, כדכתיב (דברים כח, י) "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך":

ומה שאמר 'ארבעים סאה קצוצי תפילין', הוא דבר עמוק. ידוע כי מ' סאה הוא שיעור מקוה טהרה (עירובין ד ע"ב), אשר כל מקוה הוא מים חיים. והתפילין האלו הם קבלת שפע החיים אשר לאדם, ולכך יש עליהם שם מקוה טהרה, שהוא מים חיים. ומזה תבין את אשר אמרו חכמים (מנחות מד.) כל המניח תפילין מאריך ימים, שנאמר (ישעיה לח, טז) "ה' עליהם יחיו". ומן הדברים אשר נתבאר לך תוכל להבין את הדברים, כי על ידי התפילין יש לנשמה דביקות בו יתברך, והוא החיים. ומוקי ליה הא מלתא בדרעא, דקתני שהיו ארבעים סאה. ואף על גב דהברייתא אמרה 'בראש הרוגי ביתר', נראה מפני שהיו במלחמה, והיו נושאים על זרעותיהם כלי מלחמה, ואם יניחו זה על תפילין, דבר זה גנאי שיהיו כלי מלחמה על התפילין, לכך שמו התפילין על הראש. וכן הדין כאשר נושא משא על זרוע, נותן של יד בראשו. אבל תפילין של ראש היו שלש קופות של מ' סאה. כי תפילין חטא המרגלים שהוציאו דבת הארץ (במדבר יג, לב), ועתה על ידי לשון הרע נפרע מהם. ויש לך לדעת כי בדבר זה שאמר של יד הם בבית אחד (מנחות לד ע"ב), ויש להם חבור ביחד. ולכך היו מ' קופות של ג' סאים, כי מספר ג' מורה על החבור והקשור. אבל תפילין של ראש, שהם מחולקים בד' בתים (שם), ולכך אמר ג' קופות של מ' סאה, ולא היו שלשה ביחד, כי מספר ג' ביחד הוא חבור גמור. והיינו דקאמר 'במתניתא תנא מ' קופות של ג' סאה'. ואף על גב שהכל אחד, כי מה לי ג' קופות של מ' סאה, ומה לי מ' קופות של ג' סאה, רק מפני כי בראש הם מחולקים, ולכך אמר מ' קופות של ג' סאים. וביד אינם מחולקים, רק הם ביחד בבית אחד, ולכך אמר מ' קופות של ג' סאה, שהיו ג' סאה ביחד. ושלשה הוא מספר שיש לו חבור על ידי השלישי, שהוא מחבר ומקשר הכל. וזהו כנגד התפילין של יד שיש לבתים חבור ביחד:

ומה שאמר שנמצא ד' קבין מוחין על אבן אחת, זה מפני כי מקבל התפילין הוא המוח, ואין ספק שהמקבל יש לו יחוס עם הדבר שהוא מקבל, ולכך אמר שנמצא על אבן אחת ד' קבין מוחין. כי מספר ארבע יש לו התיחסות אל מספר ארבעים, רק כי מספר מ' - כללי, ומספר ארבע מספר פרטי. ואמר כי נמצא מ' סאה קצוצי תפילין בראש הרוגי ביתר, וד' קבין מוחין, שכל זה מורה כי היה אל ביתר הדביקות בו יתברך, לכך היו נמצאים אלו תפילין בראש הרוגי ביתר. ומפני כי המוח הוא לאדם שהוא גשמי, וכל גשמי יש לו גבול יותר מן הדבר שאינו גשמי, ולכך המוח שהוא לאדם הגשמי - היה ד' קבין, לפי שהוא מוגבל ביותר. אבל התפילין שהם קדושים, ויש להם מעלה קדושה, הם עוד יותר רחוקים מן הגשמי. ולכך הם ארבעים סאה, שאין זה כל כך גבול:

ולמאן דאמר ט' קבין מוחין, הוא דבר חכמה מאוד. כי המוח, שבו החכמה, שייך לזה מספר ט', כאשר ידוע למבינים. ולכך אמר כי ט' קבין מוחין נמצא על אבן אחת, שמספר זה, שהוא ט', ראוי אל המוח אשר מקבל התפילין. וכאשר חרב ביתר, היה חורבן שלהם בטול מעלתם אשר היו מיוחדים בו: חטא המרגלים שהוציאו דבת הארץ (במדבר יג, לב), ועתה על ידי לשון הרע נפרע מהם. ויש לך לדעת כי בדבר זה שאמר וזה מה שאמר אחר זה שהיו מגנין הפז ביופין. גם זה מביא כאן, משום שהיה דבר זה בפרט בביתר. וזה ענין נפלא, ודבר זה מעיד על כל הדברים אשר אמרנו לך למעלה, כי הכל דברים ברורים. כי היה ראוי ביתר בפרט לתפילין, כי התפילין הם גם כן פאר והדר, כדכתיב בפירוש (יחזקאל כד, יז) "פארך חבוש עליך", רק שאי אפשר לפרש יותר, כי צריך שיעמיק בדברים אלו, ואז ידע מדריגת ביתר והיופי אשר היה להם עד שהיו מגנין את הפז ביופין. כל הדברים האלו נמשכים אחר מדריגת ביתר, שהיו מסולקים מן הגוף העכור, והיה להם הבהירות והיופי:

ותדע שכל אשר הוא יותר חמרי - הוא עכור. שתמצא הארץ שהיא יותר גשמית, היא עבה ועכורה לגמרי. והמים יש להם גשם דק, יש בהם בהירות יותר. והרוח יש לו דקות הגשמי יותר, והוא עוד יותר בהיר. וכן תמיד כאשר ידוע. והיה לביתר מדריגה זאת, שהיו מסולקים מן החומר העב. וזהו שזכו ביתר אל מדריגות התפילין, אשר הם פאר על גוף האדם, אשר הוא נקי וטהור ובהיר מן החומרי, כי התפילין מצוה דגופא. ואמרו חכמים (שבת מט.) תפילין צריכין גוף נקי. וכל זה מפני שהתפילין הם דבר קדוש נבדל, ולכן צריך שיהיה מתייחס אל זה גוף האדם. ומדריגה זאת היה מדריגת ביתר, כאשר תבין הדברים כאשר התבאר למעלה מענין ביתר, כי הם מסולקים מן עכירות הגשמית, ולכך היה להם היופי והפאר. ומזה הטעם עצמו נקראו התפילין "פאר", כי כל אשר הוא קדוש אל השם יתברך הוא מסולק מן הגשמי, כמו שהתבאר למעלה. ואל יקשה לך למה נתיחד בזה ביתר, כי כבר אמרנו לך דבר זה למעלה, אם תבין הדברים אשר נתבארו למעלה:

תרי מתקלי וכו'. פירוש ענין זה, כי הפז נראה שהוא אדום מאוד, ולפיכך ראוי הפז לאומה שנקראת "אדום" מלשון אודם. ואמרו במדרש (ב"ר סג, יב), ארצו אדומה, דכתיב (בראשית לב, ד) "ארצה שעיר שדה אדום". מאכלו אדומה, דכתיב (בראשית כה, ל) חטא המרגלים שהוציאו דבת הארץ (במדבר יג, לב), ועתה על ידי לשון הרע נפרע מהם. ויש לך לדעת כי בדבר זה שאמר "הלעיטני נא מן האדום". ונפרע ממנו אדום, דכתיב (ישעיה סג, ב) "מדוע אדום ללבושך". כל ענין זה מורה כי מתייחס לאדום האודם, ולפיכך שייך להם הפז. ומה שאמר 'תרי מתקלי וכו'', טעם הדבר כי אדום ראוי לפז כמו שאמרנו, ואין ספק כי הפז ראוי אל העולם, שנברא הפז לצורך העולם, והפז מיוחד גם כן לאדום מצד האדמומית, לכך שניהם שוים, ונחלקו לתרי מתקלי:

אמנם מה שאמר תרי מתקלי דווקא, ולא אמר חד מתקלא, ונחלק להיות חצי לעולם וחצי לאדום, כי כך יהיה לעולם משקל שלם אל עולם שלם. ועוד, כי אין ראוי שיהיה אדום משתתפים עם העולם, שהוא המציאות, ואדום אינו בכלל המציאות, ואם היה המשקל אחד, היה משתתפים לגמרי, שהרי הם חולקים דבר אחד. אמנם יש בזה עוד דבר עמוק מאוד, ואין להאריך:

ומה שאמר 'תרי מתקלי פיזא' ולא יותר, כי הדבר שהוא חשוב הוא מעט, והדבר שהוא הרבה אינו חשוב. ומפני כי אדום נוהגים בחשיבות יותר, כמו שדרשו ז"ל (ברכות נז ע"ב) "שני גויים" (בראשית כה, כג), שני גאים בבטן, רמז בזה כי אדום נוהג בחשיבות, כמו שאמר (ברכות נז ע"ב) שלא פסקו מעל שולחנם צנון וחזרת, וכמו שהתבאר בחבור גור אריה. וחשיבות אדום הוא מצד הנהגתם, והם מחשיבים עצמם. וחשיבות ישראל מצד עצמם. ולפיכך קראם (גיטין נח.) 'חשיבי דרומאי', כי החשיבות בהם יותר, ומנהג שלהם שהיו מתיקרים מאוד, וזהו יופי שלהם. וישראל אף על גב שלא היה להם שום הנהגת חשיבות, היו מגנין הפז ביופים מצד עצמם. והיינו דקשה (שם) 'אי דמחפי בפיזי', כלומר כי מה חשיבותם, אם בשביל זה כי הנהגתם בחשיבות עד שהם יפים, זה אינו, דהא יש חשיבות באדום נגד כל העולם, לא בישראל בלבד, ואין צריך לפרש על פז ממש כלל:

בליוני כו'. פירוש, שהיו עושין צורות נאות בביתם, כדי שיהיו הצורות תמיד בדעתם ולנגדם, ויולידו כמותם. ואחר כך היו אוסרים בני ישראל. פירוש, שהיו צריכים תמיד להיות עמהם לשמש להם בחדרי

משכיותם, והיו לנגד עיניהם תמיד, אף בשעת חטא המרגלים שהוציאו דבת הארץ (במדבר יג, לב), ועתה על ידי לשון הרע נפרע מהם. ויש לך לדעת כי בדבר זה שאמר תשמיש, והיו מתעברים כמותם. וזה מה שאמרו דהווי 'אסרי בכרעי המטה', כלומר שהיו צריכים להיות תמיד עמהם, ולא יפרדו מאתם, עד שהיו נחשבים כאילו נאסרים בכרעי המטה:

ארבע מאות וכו'. וכבר התבאר כי מעלת ביתר שהיה להם מעלה זאת, שלא היה להם פחיתות הגוף, כאשר אמרנו (ד"ה ותדע שכל) מענין תפילין שהיה על גופם. ואמרו ז"ל (שבת מט.) תפילין צריכין גוף נקי וכו', ולכך היה להם היופי. ועתה בא לספר שהיו שלימים במעלה השכלית, שהיו בה מספר ד' מאות בתי כנסיות, ובכל אחד היו ד' מאות מלמדי תינוקות, וכל מלמד ארבע מאות נערים, להשפיע אל הנערים החכמה. וכבר אמרנו לך למעלה (ד"ה שהרג בכרך) כי כל ענין ביתר ראוי אל ד' מאות, במה שהיא נקראת 'כרך ביתר'. ולכך אמר בכאן כי היו ד' מאות בתי כנסיות בביתר, כמו שפרשנו למעלה (שם) אצל ת' רבוא שהרג בכרך ביתר. ועוד יש בזה מה שמספר ארבע מתיחס אל ביתר דבר עמוק, ואין להאריך. ומזה תדע כי כל הדברים בזה הם ברורים מאוד. והיה ביתר ראוי אל השפעות החכמה, ולכך היו בה רבוי מלמדי תינוקות משפיעים החכמה. ודברים אלו גדולים מאוד. כלל הדבר, חכמים באו לבאר ענין ביתר ומדריגתן בדברים אשר נתבארו לך פה. ואי אפשר לפרש יותר. וכבר אמרנו לך פעמים הרבה, שכל מקום שזכרו חכמים מספר גדול, רצונם לומר כי מצד עצמם היו מוכנים לאותה המדריגה כמו שזכר, שהיה שם ד' מאות בתי כנסיות וכו'. ומה בכך אם ימצא מניעה מצד אחר. וכבר הארכנו בזה למעלה אצל ששים רבוא עיירות, עיין שם. ועוד הארכנו מענין זה בחבור גבורות ה' (ס"פ יב), עיין שם. לך, כיון שמצד עצמם מוכנים אל המעלה הזאת, אף אם ימצא מניעה מן המקבל, אין בכך כלום:

מעשה ברבי יהושע וכו'. נראה שגם זה היה בביתר, דהא בסוף הענין קאמר 'ועל אותה שעה נחתם גזר דינם', ובודאי זה בענין ביתר איירי, אף כאן בביתר מדבר, אשר היופי וההדור מדתם, כמו שמבואר למעלה. וכן מה שאמר בבן ובת של רבי ישמעאל חטא המרגלים שהוציאו דבת הארץ (במדבר יג, לב), ועתה על ידי לשון הרע נפרע מהם. ויש לך לדעת כי בדבר זה שאמר כהן גדול, שהיה גם כן להם היופי המורה על מעלתם ומדריגתם החשובה, ומזה נמשך הפרישה מן הערוה, שהרי מי שנוטה אחר הזנות הוא ענין חומרי. שלכך אמרה תורה (במדבר ה, טו) שהסוטה קרבנה שעורין, שהיא עשתה מעשה חמור, לכך קרבנה גם כן מאכל חמור (סוטה יד.). נמצא כי כל ענין ביתר ומעלתם הפרישה מן החומר המגונה, וזהו מעלתם בעצמם, וכמו שמורה על זה המאמר שאחר כך. ולפיכך לא רצה כל אחד ואחד להנשא לעבד, אשר עליו נאמר (בראשית כב, ה) "שבו לכם פה עם החמור", עם הדומה לחמור (יבמות סב.). ואיך יהיה מזדווג מי שהוא נבדל מן החומר הרע לעבד החומרי. וזהו שאמרו גם כן כהן, שהוא קדוש, ישא שפחה. והיא אומרת, בת כהנים גדולים תשא עבד, והדברים מבוארים:

אמר רבי שמעון בן לקיש, מעשה באשה אחת, וצפנת בת פניאל שמה; 'צפנת' - שהכל צופין ביופיה, 'בת פניאל' - בתו של כהן גדול ששימש לפני ולפנים, שנתעלל בה שבאי אחד כל הלילה. למחר הלבישה ז' חלוקים, והוציאה למוכרה. בא אדם אחד שהיה מכוער ביותר, אמר לו, הראיני את יופיה. אמר לו, ריקה, אם אתה רוצה ליקח - קח, שאין כיופיה בכל העולם כולו. אמר לו, אף על פי כן. הפשיט ששה חלוקים, וז' קרעתה, ונתפלשה באפר. אמרה לפניו, רבונו של עולם, אם עלינו לא חסת, על קדושת שמך הגדול למה לא תחוס. ועליה קונן ירמיה (ירמיה ו, כו) "בת עמי חגרי שק התפלשי באפר אבל יחיד עשי לך מספד תמרורים כי פתאום יבא השודד עלינו". 'עליך' לא נאמר, אלא "עלינו", כביכול עלי ועליך בא השודד. אמר רבי יהודה אמר רב, מאי דכתיב (מיכה ב, ב) "ועשקו גבר וביתו איש ונחלתו", מעשה באדם שנתן עיניו באשת רבו, ושוליא דנגר היה. פעם אחת הוצרך רבו ללות, אמר לו שגר אשתך אצלי. שהה עמה שלשה ימים. קדם ובא אצלו, אמר לו אשתי ששגרתי לך היכן היא, אמר לו אני פטרתיה לאלתר, ושמעתי שהתינוקות נתעללו בה בדרך. אמר לו, מאי אעשה. אמר לו, אם אתה שומע לעצתי, גרשה. אמר לו, חטא המרגלים שהוציאו דבת הארץ (במדבר יג, לב), ועתה על ידי לשון הרע נפרע מהם. ויש לך לדעת כי בדבר זה שאמר כתובתה מרובה. אמר לו, אני אלוך ותן לה כתובתה. עמד זה וגרשה, הלך הוא ונשאה. כיון שהגיע זמנו ולא היה לו לפורעו, אמר לו בא ועשה עמי בחובך. והיו הם

ישובין ואוכלין ושותין, והוא עומד ומשקה עליהם, והיו דמעות נושרות מעיניו ונופלות בכוסיהן. ועל אותה שעה נחתם גזר דינם. ואמרי לה, על שתי פתילות בנר אחד:

ושמה צפנת בת פניאל וכו'. אלו שתי שמות, 'צפנת' 'בת פניאל', מורות על שהיה היופי שלה שאין כמותה. ותבין זה משם 'צפנת'. וכן מה שאמר 'בת כהן גדול ששימש לפני ולפנים', כי לשון 'צפון' הוא דבר הנסתר. וכן מה ששימש הכהן גדול לפני ולפנים, שלכך היתה נקראת 'בת פניאל'. והכל מורה כי היופי שלה בא ממקום פנימי עליון נסתר, וזה מורה על תכלית ההוד והיופי. ותבין זה מן הדברים אשר אמרנו לך למעלה (ד"ה ותדע שכל), כי כל אשר הוא נוטה אל החומרי יש בו עכירות, והמסולק מן החומרי יש בו הזיו והאור. ומפני שהיתה בתו של כהן גדול המשמש לפני ולפנים, והוא בתכלית הקדושה נבדל מן החומרי, ולכך היתה בתו כל כך ביופי. ומזה תבין הכתוב שאמר (תהלים נ, ב) "מציון מכלל יופי". ועם כל זה, כשגרם החטא נתעלל שבאי בה כל הלילה, ולמחר אדם מכוער מכל כבוד היה מבזה אותה ומפשיטה:

ואמר שגזר דינם היה כאשר נטו אל ההיפך, דהיינו שנטו אל הזנות, שחמד אשת חבירו, שזה היפך מדתו, שהיה ראוי להם פרישה מערוה. וכאשר היה כאן ערוה עם חמס, שהחמס פועל גזר דין בכל מקום, כמו שאמר הכתוב (בראשית ו, יא) "ותמלא הארץ חמס", ואמרו (סנהדרין קח). לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל. ופליגי בחמס שהיה כאן; ללישנא קמא החמס שנעשה לו, דהיינו כמו שאמר שהיה עומד ומשקה עליהם, והיו דמעות שלו נושרות לתוך הכוס. ודבר זה גרם חתימת הגזירה, כמו שנתבאר. שודאי דבר זה חמס כאשר לקח ממנו אותה שהיתה אשתו. ולא עוד, רק שהוא היה עומד ומשקה, משמש להם. ולא יכא דאמרי חטא המרגלים שהוציאו דבת הארץ (במדבר יג, לב), ועתה על ידי לשון הרע נפרע מהם. ויש לך לדעת כי בדבר זה שאמר החמס שנעשה מה שהיו שתי פתילות בנר אחד, שזהו חמס גמור שיקח את אשתו לשמש עמה, להיות שתי פתילות בנר אחד, וכאילו לקח את גופו, כי אשתו כגופו (ברכות כד.), ואין לך חמס יותר מזה. ומפני כי ביתר היו פרושים ונבדלים מן הערוה, וזה חטא בערוה שהיה בו חמס, ראוי שיהיה נחתם גזר דינם:

ואתה האדם, הבן דברי חכמים וסודותיהם, אשר אם תדע ותבין את אשר לפניך לא יהיה לך ספק בכל אלו הדברים, שכולם בנויים על יסוד אחד, וסדר האמת והחכמה. ואל יעלה על דעתך שיש ספק בדבר אחד מן הדברים האלו, אבל כל הדברים האלו אשר אמרנו הם כמו טפה מן הים. כי איך אפשר לחמורים כמונו לעמוד בסוד קדושים. וגם אל תשער בדעתך כי אפשר לכתוב בפירוש, כי איך אפשר לפרש הכל בכתב. אבל באלו דברים תראה עדות על דברי חכמים, כי כל דבריהם דברי חכמה, וכל דברי זולתם הבל. ואם היינו באים לכתוב על המאמרים האלו מה שרמזו, לא היה מספיק הזמן. ואם תתבונן מאוד מאוד, תמצא שכל הדברים האלו אמת, והם יוצאים מחכמה פנימית:

וועד העולמי לתיקון חטא המרגלים